

вопроса. Это позволяет определить основные подходы к регламентации проблемы информационного терроризма на международном уровне и в разрезе деятельности отдельных региональных организаций.

Ключевые слова: информационный терроризм, информационная безопасность, террористические преступления, сеть Интернет, информационное пространство.

Summary

Grytsun O. The Issues of International Legal Regulation of Cyber Terrorism.

This article analyses activity and relevant documents of international and regional organizations devoted to the problem of cyber terrorism, and also this article gives a short review of theoretical concepts in understanding this notion, which allows us to determine the main approaches to the regulation of cyber terrorism at both, the international level and in terms of certain regional organizations.

Key words: cyber terrorism, cyber security, terrorist offences, Internet, cyberspace.

УДК 347.6

О. В. МЕЛЬНИЧЕНКО

Оксана Вікторівна Мельниченко, здобувач Київського університету права НАН України

МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ В СИСТЕМІ СІМЕЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

Загальновідомо, що наразі наша держава намагається зблизити свої стосунки з європейськими країнами у різних сферах суспільних відносин, насамперед приватних. Зокрема, позитивних запозичень зазнала сфера правового регулювання сімейних відносин, що особливо було відчутно на етапі первинного реформування сімейного законодавства та подальшого уточнення й внесення змін до Сімейного кодексу України. Міждержавні інтеграційні процеси не лише стосуються правового регулювання у широкому сенсі, а й переплітаються з живим імміграційним рухом. Численні сімейні зв'язки пов'язують наших громадян з громадянами Німеччини, Франції, Італії, Польщі та інших європейських країн.

Мета статті – встановити, які держави ЄС уклали двосторонні міжнародні договори з Україною щодо допомоги у сімейних відносинах, значення міжнародних договорів для врегулювання сімейних відносин у цілому та майнових відносин подружжя зокрема та виявлення можливості покращення правової допомоги у тих країнах, з якими ще нема таких договорів.

Об'єктом є суспільні відносини у сфері сімейного права України та країн-членів ЄС, а предметом – міжнародне законодавство, наукова доктрина.

Гаазька конференція з міжнародного приватного права продукувала вісім конвенцій у сфері сімейного права. З них: Конвенція про право, що застосовується до аліментарних зобов'язань стосовно дітей (1956 р.)¹; Конвенція про визнання та виконання рішень у справах щодо аліментарних зобов'язань стосовно дітей (1958 р.)²; Конвенція про компетенцію та застосовуване право стосовно захисту неповнолітніх (1961 р.)³; Конвенція про укладання шлюбу і визнання його недійсним (1978 р.)⁴; Конвенція про захист дітей і співробітництво в сфері міжнародного усиновлення (удочеріння) (1993 р.)⁵; Конвенція про визнання розлучень та рішень про роздільне проживання подружжя (1970 р.); Конвенція про право, застосовуване до правових режимів власності подружжя (1978 р.)⁶; Конвенція про юрисдикцію, застосовуване право, визнання, застосування та співпрацю стосовно батьківських обов'язків та заходів захисту дітей (1996 р.)⁷; Конвенція про міжнародне стягнення аліментів для дітей та інших видів сімейного утримання від (2007 р.)⁸.

До іншої групи договорів у сфері сімейного права належать Конвенції ЄС: Європейська конвенція про усиновлення дітей 2008 р.⁹, Європейська конвенція про репатріацію неповнолітніх 1970 р.¹⁰, Європейська конвенція про правовий статус позашлюбних дітей 1975 р.¹¹, Європейська конвенція про визнання та виконання рішень про тюремне ув'язнення дітей та відновлення тюрем для дітей 1980 року.

Комітет міністрів ЄС ухвалив резолюції: про громадянство подружжя з різним громадянством 1977 р.¹², про громадянство дітей, які народилися у шлюбі, 1977 р.¹³, про рівність подружжя у цивільному праві 1978 року¹⁴. Цей же орган прийняв низку документів, що носять рекомендаційний характер. ООН прийняла ряд конвенцій у сфері захисту прав дітей. Серед них: Конвенція про громадянство одруженої жінки від 20 лютого 1957 р.¹⁵ (набрала чинності для України ще 16 грудня 1958 р.), стосується правового статусу одруженої жінки; Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р.¹⁶; Декларація ООН про соціальні та правові принципи від 3 грудня 1986 р.¹⁷, що стосуються захисту та добробуту дітей; резолюція 41/85 Генеральної Асамблеї ООН від 3 грудня 1986 р. про передання дітей на виховання та їх усиновлення на національному й міжнародному рівнях.

Варто зазначити, що Україна заінтересована врегулювати відносини як із заходом, так і зі сходом у сфері цивільних та сімейних справ. Для цього вона бере участь у Конвенції про правову допомогу і правові

відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах держав-членів СНД, підписаній 22 січня 1993 року. Міністерство юстиції України 13 жовтня 2011 р. видає Роз'яснення (№ 0066323-11) про надання правової допомоги у майнових правовідносинах та спадкуванні відповідно до положень Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року.

Закон України «Про міжнародні договори України» від 22 грудня 1993 р. передбачає укладення міжнародних двосторонніх договорів, зокрема про надання правової допомоги у цивільних та сімейних справах.

Із бази законодавства Верховної Ради України бачимо, що Україна уклала (чи успадкувала) договори про правову допомогу з такими країнами ЄС: Чеською Республікою (28 травня 2001 р.), Республікою Кіпр (6 вересня 2004 р.), Республікою Болгарія (21 травня 2004 р.), Грецькою Республікою (2 липня 2002 р.), Угорською Республікою (2 серпня 2001 р.), Республікою Македонія (10 квітня 2000 р.), Швейцарською Конфедерацією (Декларація про наміри щодо співробітництва в рамках реформи юстиції України та у сфері надання правової допомоги у цивільних та кримінальних справах між Міністерством юстиції України та Департаментом юстиції і поліції Швейцарської Конфедерації (4 серпня 1995 р.), Латвійською Республікою (23 травня 1995 р.), Естонською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах (15 лютого 1995 р.), Литовською Республікою (7 липня 1993 р.), Республікою Польща (24 травня 1993 р., остання редакція від 10 січня 2011 р.), між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Чехословацькою Соціалістичною Республікою (24 вересня 1982 р.), Протокол до Договору між Союзом Радянських Соціалістичних Республік та Польською Народною Республікою про правову допомогу і правові стосунки у цивільних, сімейних та кримінальних справах, підписаному у Варшаві 28 грудня 1957 р., Конвенція між Союзом Радянських Соціалістичних Республік та Італійською від 25 січня 1979 р., Договір між Союзом Радянських Соціалістичних Республік та Фінляндською Республікою від 11 серпня 1978 р., Резолюція Комітету міністрів СРСР про юридичну допомогу в цивільних, торговельних та адміністративних справах № (76)5 від 18 лютого 1976 р., Договір між Союзом Радянських Соціалістичних Республік та Федеративною Народною Республікою Югославією від 24 лютого 1962 р., Договір між Союзом Радянських Соціалістичних Республік та Угорською Народною Республікою від 15 липня 1958 р., Договір між Союзом Радянських Соціалістичних Республік та Німецькою Демократичною Республікою від 28 листопада 1957 року. Оскільки Україна є правонаступницею Союзу Радянських Соціалістичних Республік, то відповідні вказані міжнародні договори не були скасовані.

Отже, можна зробити висновок про те, що в сімейному праві такі міжнародні правові документи, як конвенції, декларації, резолюції, рекомендації встановлюють цінності, принципи правового регулювання, напрями правового регулювання, мету правового регулювання і діють як загальна частина щодо особливої частини, яку представляють міжнародні двосторонні договори про надання правової допомоги (як міжнародні документи), закони про міжнародне приватне право окремої країни та інші закони й підзаконні нормативні правові акти (як національні акти), закріплюють вищевказані норми та встановлюють прості засоби правового регулювання (суб'єктивні права та юридичні обов'язки; заохочення і покарання; пільги та заборони*), колізійні норми тощо.

Якщо розглянути вищезазначені договори про правову допомогу, то помітно, що кожен двосторонній договір щодо врегулювання майнових відносин подружжя пропонує використання певного списку з двох або трьох колізійних прив'язок (традиційних для майнових відносин подружжя), що відрізняється від договору до договору. Стаття 3 п. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право»¹⁸ встановлює: якщо міжнародним договором України передбачено інші правила, ніж встановлені цим Законом, застосовуються правила цього міжнародного договору. Відповідно до цієї статті щодо правового режиму майна подружжя необхідно застосовувати норми двостороннього договору.

Таким чином, якщо буде прийнято Проект Регламенту Ради Європи про юрисдикцію, застосовуване право і визнання та застосування рішень у справах стосовно правового режиму майна подружжя¹⁹ з огляду на те, що він прирівнюватиметься до внутрішнього законодавства ЄС, а не до міжнародного, то можливі три наступні наслідки: 1) або скасувати колізійні норми двосторонніх договорів країн-членів у сфері сімейного права; 2) або виключити колізійні норми з двосторонніх договорів; 3) або, існуючи разом з цими договорами, судам доведеться вирішувати: за законодавством країни-члена ЄС чи за законодавством третьої держави, зокрема України, чи за нормами прийнятого проекту Регламенту вирішувати майнові відносини подружжя. З огляду на мету його прийняття, уніфікацію законодавства в ЄС, швидше за все перший варіант видається найімовірнішим, але тривале внесення поправок та затягування процесу прийняття свідчать про складність уніфікації сімейного права ЄС. Необхідність відмови від обмеженого кола національних норм на користь норм ЄС, все ж, масивне анулювання по всіх країнах-членах положень згаданих договорів (хоча б стосовно майнових відносин подружжя), є лише краплею в процесі гармонізації національно самобутніх інститутів сімейного права, які намагаються щонайменше трансформувати у наднаціональне законодавство, якщо не відмінити. ЄС у світовій історії існує порівняно недовгий період. Тому можна сподіватися, що поступова асиміляція, спорідненість та глобалізація у різних сферах суспільних відносин у ЄС з часом спростить гостроту поставлених позитивних намірів законодавців.

Якщо повернутись до питання мусульманського подружжя в контексті міжнародних відносин, то необхідно згадати, що на відміну від України деякі країни-члени ЄС, зокрема Великобританія, дозволяють

* Зайчук О. В. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part3/1202.htm

шлюби на релігійній основі. У контексті окреслених відносин можуть виникати не лише проблеми колізійного права, а й проблеми застосування норм різних правових систем, англосаксонської, романо-германської чи релігійно-правової.

У разі застосування норм релігійно-правової системи, а саме Шаріату, вищезазначені міжнародні договори у сфері правового режиму майна подружжя, зокрема поділу майна подружжя, матимуть не нормативний, зобов'язуючий характер, а у кращому випадку, рекомендаційний, якщо взагалі будуть застосовані окремі положення. Справа у тому, що сам принцип рівності прав чоловіків та жінок за Кораном²⁰ нівелюється. Відповідно до цього, положення міжнародних конвенцій суперечать положенням Корану. І навпаки, згідно з дозвільними нормами законодавства Британії, застосування положень Корану, у порушення Конвенції, не заборонено. Таким чином, небезпечним та парадоксальним є те, що демократичне законодавство Великої Британії щодо визнання релігійних шлюбів допускає застосування положень Корану, що порушують права людини, задекларовані у міжнародному праві як основоположні постулати. При тому, судові рішення шейхів, будучи частиною Шаріату, а, отже, і частиною законодавства релігійно-правової системи, допускає судові тлумачення з суб'єктивною позицією, які можуть збільшувати похибку кардинальної різниці між приписом Шаріату та міжнародним правовим приписом. Наприклад, положення Корану 34 встановлює: «А тих жінок, непокірності яких Ви остерігаєтесь, «увещевайте», уникайте і «побивайте»», не встановлює «дозволений» ступінь побиття і залишає це питання на розсуд та тлумачення шейхів. Так, до прикладу, уникнення кримінальної відповідальності знаходиться поза полем нормативного регулювання.

Виявляється, що навіть внутрішні нормативні акти країн релігійно-правової сім'ї суперечать їх «Основному закону» – Корану. Так, Конституція Азербайджанської Республіки²¹ має декларативний характер. Це відразу помітно зі ст. 34 ч. 4 Конституції республіки, де передбачено, що права подружжя рівні, за ст. 18 забороняються розповсюдження та пропаганда релігій (релігійних течій), що принижують гідність особи чи суперечать принципам людяності. У свою чергу, положення Корану щодо нерівності прав подружжя саме принижує гідність жінок.

Таким чином, порушення основоположних прав людини, занесених до міжнародних конвенцій, декларацій та інших міжнародних документів, що, як було зазначено, становлять, так би мовити, особливу частину міжнародного законодавства, призводить до ланцюгової реакції та численних порушень у інституті основ правового статусу особи, інституті речових прав, а також правовому режимі майнових прав подружжя.

Підбиваючи підсумки, варто наголосити на тому, що у сімейному праві такі міжнародні правові документи, як конвенції, декларації, резолюції, рекомендації встановлюють цінності, принципи правового регулювання, напрями правового регулювання, мету правового регулювання і діють як загальна частина щодо особливої частини. У контексті окреслених відносин, за недотримання норм міжнародних договорів, можуть виникати не лише проблеми колізійного права, а й проблеми застосування норм різних правових систем, англосаксонської, романо-германської чи релігійно-правової.

¹ Convention of the Hague Conference of 1 June 1956 concerning the recognition of the legal personality of foreign companies, associations and institutions. – Access Mode : http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=36

² Convention of the Hague Conference of 15 April 1958 concerning the recognition and enforcement of decisions relating to maintenance obligations towards children. – Access Mode: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=38

³ Ibid.

⁴ Convention of the Hague Conference of 14 March 1978 on Celebration and Recognition of the Validity of Marriages. – Access Mode : http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=88

⁵ Convention of the Hague Conference of 29 May 1993 on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption. – Access Mode : http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=69

⁶ Convention of the Hague Conference of 14 March 1978 on the Law Applicable to Matrimonial Property Regimes. – Access Mode : http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=87

⁷ Convention of the Hague Conference of 19 October 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Co-operation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children. – Access Mode : http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=70

⁸ Convention of the Hague Conference of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance. – Access Mode : http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=131

⁹ Європейська конвенція про усиновлення дітей, підписана 27 листопада 2008 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a17

¹⁰ Європейська конвенція про репатріацію неповнолітніх, підписана 28 травня 1970 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_805

¹¹ Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом, підписана 15 жовтня 1975 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_568

¹² Resolution on the nationality of spouses of different nationalities, Committee of Ministers, 1977. – Access Mode : <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/166.htm>

¹³ Resolution on the nationality of children born in wedlock, Committee of Ministers, 1977. – Access Mode : <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/166.htm>

¹⁴ Resolution on equality of spouses in civil law, Committee of Ministers, 1978. – Access Mode : <http://web.jus.unipi.it/summer-lisbon/wp-content/uploads/sites/3/2014/06/res7837e-on-equality-of-spouses.pdf>

¹⁵ Конвенція про громадянство одруженої жінки, підписана 29 січня 1957 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_158

¹⁶ Конвенція про права дитини, підписана 20 листопада 1989 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021

¹⁷ Декларація про соціальні та правові принципи, підписана 3 грудня 1986 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_131

¹⁸ Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/про%20міжнародне%20приватне%20право>

¹⁹ Council of the European Union, Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, applicable law and recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes (sixth revised text of the regulation) of the 28 June 2013, 11699/13 JUSTCIV 154. – Access Mode : <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0338+0+DOC+XML+V0//EN>

²⁰ Коран. Священная книга мусульман / пер. смыслов Э. Кулиева : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://musulmanin.com/koran-na-russkom.html>

²¹ Конституция Азербайджанской Республики. – Баку : Бизнес хеберлери, 2012. – 64 с.

Резюме

Мельниченко О. В. Міжнародні договори в системі сімейного законодавства України та ЄС.

У статті йдеться про систему міжнародних нормативних актів у сфері сімейного законодавства України та ЄС, місце у цій системі міжнародних договорів, зокрема договорів про правову допомогу. Акцентується увага на спробах уніфікувати законодавство ЄС, створити оптимальний проект Регламенту Ради Європи про юрисдикцію, застосовуване право і визнання та застосування рішень у справах стосовно правового режиму майна подружжя та можливі наслідки такого шляху регулювання матеріальних відносин подружжя. Поступова асиміляція, спорідненість та глобалізація у різних сферах суспільних відносин у ЄС лише сприяють уніфікації сімейного законодавства ЄС. Проблемним залишається питання інтерактивної взаємодії та протиріч норм англосаксонської, романо-германської з нормами релігійно-правової системи у сфері сімейного права.

Ключові слова: сімейне законодавство, міжнародні норми, уніфікувати, релігійна правова система.

Резюме

Мельниченко О. В. Международные договора в системе семейного законодательства Украины и ЕС.

В статье идет речь о системе международных нормативных актов в сфере семейного законодательства Украины и ЕС, место в этой системе международных договоров, в частности, договоров о правовой помощи. Акцентируется внимание на попытках унифицировать законодательство ЕС, создать оптимальный проект Регламента Совета Европы о юрисдикции, применяемом праве, признании и применении решений в делах о правовом режиме имущества супругов и возможных последствиях такого пути регулирования материальных отношений супругов. Постепенная ассимиляция и глобализация в разных сферах общественных отношений у ЕС будут только сопутствовать унификации семейного законодательства ЕС. Проблемным остается вопрос интерактивного взаимодействия и противоречий норм англосаксонской, романо-германской с нормами религиозной правовой системы в сфере семейного права.

Ключевые слова: семейное законодательство, международные нормы, унифицировать, религиозная правовая система.

Summary

Melnychenko O. International Treaties in the System of Family Legislation of Ukraine and EU.

The article deals with the system of international rules in the field of matrimonial legislation of Ukraine and EU, the place of international treaties in this system, particularly, treaties on a legal aid. The attention is placed on the efforts to unify the legislation of EU, the creation of the effective regulation of the Council of the EU on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of legal decisions concerning the legal regime of matrimonial property and possible consequences of this way of regulation of matrimonial relations between spouses. Thus, gradual assimilation and globalization in different spheres of social relations in EU will promote the unification of EU matrimonial legislation. The question of interactive cooperation and contradictions of the rules of Anglo-Saxon, Roman legal system with the rules of religious legal system in the sphere of family law is still problematic.

Key words: matrimonial legislation, international rules, unify, religious legal system.

В. М. ОТРОШ

Володимир Михайлович Отрош, старший прокурор відділу Прокуратури міста Києва

ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСТВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО НАБУТТЯ І ВТРАТИ У ДЕРЖАВАХ І МАЛЬТІЙСЬКОМУ ОРДЕНІ

Згідно з усталеною традицією, під громадянством розуміється стійкий правовий зв'язок фізичної особи з державою, що проявляється у чітко визначеній законодавством кожної країни сукупності їх взаємних прав і обов'язків. Громадяни мають певні права та обов'язки по відношенню до своєї держави, а держава забезпечує захист їх прав та інтересів як на своїй території, так і за її межами. Стійкий правовий зв'язок фізичної особи з державою означає, що навіть у випадку виїзду громадянина за кордон на постійне проживання, його громадянство автоматично, як правило, не припиняється¹.

Іноколи громадянство називають приналежністю особи до держави. У зв'язку з цим, автор статті поставив за мету проаналізувати питання громадянства у міжнародному праві та співвіднести підстави набуття та втрати громадянства у державах і Мальтійському Ордені. Міжнародно-правові та внутрішньо-правові питання громадянства розглядали такі вчені, як С. В. Черниченко, Ю. Р. Боярс, В. П. Басик та деякі інші. Особливості набуття громадянства Ватикану показав М. І. Отрош у контексті дослідження ним статусу Святого Престолу в міжнародному праві. Однак у вітчизняній юридичній науці не досліджувалася міжнародна правосуб'єктність Мальтійського Ордену, в тому числі відсутні й публікації, присвячені громадянству Мальтійського Ордену. Отже, означена стаття присвячується розгляду невиділених раніше частин загальної проблеми, що стосується проблематики громадянства.

У законодавстві держав існують різні терміни для позначення приналежності фізичних осіб до держави. У країнах з республіканською формою правління звичайно вживається термін «громадянство», у країнах з монархічною формою правління зустрічаються терміни «підданство» і «громадянство». У британському та американському законодавстві, а також у законодавстві деяких інших держав існує множинність термінів, що позначають приналежність особи до держави. Так, наприклад, поряд з термінами «citizen» (громадянин) і «subject» (підданий) в англо-американській теорії і практиці широко розповсюджений також термін «national», який може бути перекладений як «особа, що має певну національну приналежність» (в юридичному сенсі), адже з етнічним походженням особи він жодним чином не пов'язаний. Ця множинність термінів, що означають в наш час по суті одне й теж, була породжена у минулому колоніалізмом. У практиці колоніальних держав термін «громадянство» спочатку застосовувався лише стосовно осіб, які володіли політичними і громадянськими правами у повному обсязі. Корінне населення колоній звичайно відносили до осіб, які мали юридичну приналежність до даної держави (national, ressortissant тощо). Крах колоніалізму привів до зміни первинного смислу згаданих термінів, деякі з них взагалі вийшли з ужитку, однак множинність термінів збереглася до цих пір².

Що стосується деяких держав з монархічною формою правління, зокрема Держави Міста Ватикан – як теократичної монархії, сувереном якої є Папа Римський, то до осіб, які мали ватиканське громадянство, ще у минулому столітті застосовувався термін «підданство». Нині, враховуючи політичні зміни, що відбулися у світі, згідно з чинним законодавством Ватикану по відношенню до громадян цієї держави застосовується термін «громадянство»³.

Питання громадянства регулюються переважно законодавством держави або іншого суб'єкта міжнародного права, який не є державою, однак діє на міжнародній арені нарівні з нею. До останньої категорії суб'єктів міжнародного права відноситься, наприклад, Суверенний Військовий Орден Госпітальєрів святого Іоанна Єрусалимського, Родосу і Мальти. Регламентація громадянства, в тому числі умови його набуття і втрати, встановлюється внутрішнім законодавством відповідних суб'єктів міжнародного права і відноситься до сфери їх внутрішньої компетенції. Це не означає, що вони можуть довільно встановлювати порядок набуття громадянства, не зважаючи на загальновизнані принципи міжнародного права та міжнародні звичаї, а також багатосторонні та двосторонні міжнародні договори, сторонами яких вони можуть бути.

Можливі також випадки відсутності закону про громадянство у якій-небудь державі, проте це не означає відсутності самого громадянства, хоча і може ускладнити ведення зовнішніх зносин. Оскільки кожна держава у цій сфері діє самостійно, неминучими є зіткнення (колізії) законів про громадянство різних держав. Такі колізії можуть бути джерелом тертя і конфліктів міжнародного характеру. Для їх усунення або запобігання держави часто удаються до укладення міжнародних договорів, тобто виробляють відповідні норми міжнародного права.

Способи набуття громадянства можна умовно поділити на дві великі групи. Перша група охоплює способи набуття громадянства в загальному порядку, друга – у винятковому порядку. Способи набуття громадянства в загальному порядку являються більш-менш стабільними, звичними для законодавства держав. До